

Gedachtenisdienst van zondag 31 oktober 2021, gehouden in de Hooglandse Kerk. Voorganger: ds. Margreet Klokke.

Hier zijn wij, God,
in Uw huis,
onze voeten
op oude stenen
met de namen
van mensen
die ons zijn
voorgegaan,
ons hoofd
onder een koepel
die zo wit en
hoog is dat
uw eeuwigheid
voelbaar wordt.
En wij beseffen
dat wij
mensen van de
dag zijn.
Laat ons
elk moment
dan leven
als geschenk
van U
open voor
Uw eeuwige
goedheid
in ons tijdelijke
bestaan,
zo bidden wij:
KYRIE

Hier zijn wij,
God,
mensen
van de dag,
kwetsbaar
sterfelijk
en daardoor
net zo afhankelijk
van elkaar
als van U.
Laat ons dan ook
open staan
voor elkaar
hulp vragen
als dat nodig is
steun geven
als dat welkom is.
Mensen
van de dag
zijn we,
kwetsbaar
en ook zó
kostbaar.
Laat ons
elkaar behoeden
en dragen,
zo bidden wij:
KYRIE

Overal
in de wereld
staan mensen
er deze week
bij stil
dat ons leven
tijdelijk is,
dat elk van ons
slechts een
schakeltje is
in een geschiedenis
die van generatie
op generatie
verder gaat.
Mag dat tot
bescheidenheid
leiden.
Dat mensen
wereldwijd
er bewust van zijn
te leven
en te sterven
in het grotere
verband van
Uw verhaal
met ons,
zo bidden wij:
KYRIE...

Preek over Job 17: 11-16 en Johannes 14: 1-6,

Wanneer ik op bezoek ga in een huis waar pas iemand is overleden, raak ik altijd onder de indruk. Alles spreekt ervan, dat één van de bewoners het verlaten heeft. Aan de kapstok hangt een jas, die niet meer gedragen wordt. De openstaande deur naar de slaapkamer toont een bed, dat nog maar half beslapen wordt. Er ligt een boek naast, dat niet meer uitgelezen wordt. Eén stoel in de kamer lijkt leger dan de anderen – die van hem, of haar. De agenda en de bril die er nog naast liggen, lijken haast tot een andere wereld te behoren.

Vaak komt het gesprek ook op al deze spullen. Moet je ze straks opruimen? Of mogen ze ook nog even blijven, waar ze zijn? Om je te verbinden, met wie hier pas nog was? Want wat kun je jezelf ook verlaten voelen, wanneer je zonder die éne in dat huis blijft wonen. Vreemd dakloos ineens, tussen dezelfde muren die je altijd een gevoel van geborgenheid gaven. Alsof het toch de ander was, die er een thuis van maakte. Degene, met wie je het leven daar deelde. Misschien is dat ook wel zo. En is er naast dat huis waar je een sleutel van hebt, nog een ander 'huis' dat geborgenheid geeft. Dat tweede huis is minder solide en tastbaar dan het eerste. Het is niet gebouwd uit steen en hout. Het hangt aan elkaar van allemaal kleine momenten – samen eten, met elkaar praten, samen stil zijn, elkaar even aanraken, een blik wisselen, en ga zo maar door. Het is het huis van je verhouding met die ene. Maar het omvat ook al die belangrijke anderen in je leven. Het is groter dan het huis in de straat waar je woont. Dat merk je, wanneer er iemand overlijdt die jouw voorkeur niet deelt. Je oude vader of moeder. Een zus of broer, een vriend of vriendin, nog uit je kleutertijd. Je ziet hen echt niet dagelijks. En toch kun je ook dan overvallen worden door een gevoel van dakloosheid. Want wie kent je nu nog, zoals zij dat deden? Wie is er nu nog die je volgde, je leven lang? En je voelt: Het huis van je verhouding met anderen is misschien minder solide en tastbaar dan dat huis waar je een sleutel van hebt, maar je vindt er wel geborgenheid. In het Hebreeuws, de taal van het Oude Testament, is er daarom ook maar één woord voor woonhuis en familie. Als het over het huis van Job gaat, dan kan dat dus een huis van hout en steen zijn, maar het kan ook het huis zijn van z'n naasten, z'n familie.

Als het verhaal van Job begint, heeft hij zowel een woonhuis als een familiehuis dat staat. Hij is een bemiddeld man, hij heeft grote kudden runderen, schapen, geiten en kamelen. En hij en zijn vrouw hebben tien kinderen gekregen. Zeven zonen, en drie dochters. Allemaal goddelijke getallen: Drie, zeven en tien. Het kan niet mooier. Hij weet zich gezegend in hen. Hij heeft een huis, dat staat. Maar op een dag slaat het noodlot toe. Behalve dat Job zijn bezittingen kwijtraakt, wordt de locatie waar zijn kinderen juist bij elkaar zijn door een hevige storm getroffen. De muren storten in. Alle tien worden ze bedolven onder het puin. In één klap is daarmee Jobs familiehuis weggevaagd.

Op het moment dat wij zijn verhaal binnenbreken, is het al even geleden dat dit gebeurd is. Maar het is net, alsof hij nu pas goed beseft, wat hem is overkomen.

Zijn klacht is aangrijpend. *Mijn huis staat in het dodenrijk, in de duisternis spreid ik mijn bed. Tot het graf roep ik: 'Jij bent mijn vader', en tot de wormen: 'Moeder, zuster!'* Wat kun je hem goed volgen, nu je weet waar je aan moet denken bij het woord 'huis'. Wie zou er niet klagen, net als hij? Bijna al zijn geliefden hebben het land der levenden verlaten. Was hij maar bij hen.

Natuurlijk staat hij om zo te zeggen met één been in het graf. Ik heb dit bij meer mensen gezien, na een ingrijpend verlies. Het kerkhof is voor hen een plaats, om te schuilen. Om nog even dichtbij die ander te zijn. Voor hun omgeving kan dit moeilijk zijn om aan te zien. Wat doet zij daar toch, op het kerkhof. Wat heeft hij daar te zoeken. Wordt het geen tijd, dat zij haar geliefde loslaat. Hij moet de draad toch weer oppakken! Rouwen mag. We weten vandaag beter dan vroeger dat het nodig is om verder te kunnen. Maar toch niet te lang, wordt er gedacht... Dat is ook, wat er op een gegeven moment door de vrienden van Job heengaat. U zult van hen gehoord hebben. Hoe zij na de ramp met elkaar afspreken, om naar Job toe te gaan. En hoe ze dan zeven dagen en nachten stil bij hem zitten. Een ontroerend beeld. Dat is nu troost. Er zijn. Meer niet.

Maar op de achtste dag begint Job te klagen. Was hij maar nooit geboren! Dan had hij dit niet hoeven meemaken. Waarom moest dit hem overkomen? En waar is God in dit alles? Dat vinden zijn vrienden lastig. Ze kunnen het niet goed aanhoren. En ja, het is ook niet gemakkelijk om het uit te houden met iemand zijn lijden, zijn verdriet en boosheid, zijn vragen en zijn geloofstwijfel. De vrienden kunnen dat niet. Zo somber mag Job niet zijn, van hen. En God zo opstandig aanspreken al helemaal niet. Ze proberen orde te scheppen in de chaos van Job's hoofd. Er zal echt wel een reden zijn, voor wat je is overkomen, zeggen zij. Misschien zit er wel een les in, voor je. God is rechtvaardig. Wie zelf rouwen of gerouwd hebben zullen begrijpen, dat dit Job alleen maar verdrietiger maakt en bozer. Nu laten z'n vrienden hem ook nog in de steek! *Zij maken van de nacht de dag*, roept hij, *zeggen dat het licht is waar het donker heerst*. Met andere woorden: Niemand begrijpt hem. Hij voelt zich eenzamer dan ooit. Ja, *zijn huis staat werkelijk in het dodenrijk*.

In het verhaal van Job is er maar Eén, die het uithoudt met zijn klagen. In het begin is Hij éven aan het woord geweest. daarna laat Hij niets meer van zich horen. Aan het eind merk je pas, dat Hij er steeds bij is geweest. Dat Hij al die tijd geduldig heeft geluisterd en gewacht, tot Job is uitgeraasd. Dat is het moment, waarop Hij weer van zich laat spreken. Die Ene, u voelt het wel, dat is de Eeuwige. Je hoort Hem aan het begin, en aan het eind. Daar tussenin is Hij er alleen. Als stille aandacht. Liefde, die luistert. Een weldadige ruimte.

En zo doemt er nu nog een derde huis op, waar een mens in kan wonen. Naast het huis van hout en steen en het huis van al die kleine verbindende momenten met je naasten, is er het onzichtbare huis van je verhouding tot God, van zijn erbij-zijn, wat er ook gebeurt. Dit huis, dat is er één met heel veel kamers. Het behelst veel meer dan de vrienden van Job denken. Voor hen bestaat het huis van de verhouding van God en mens uit de kamer van het gebed en de lofzang.

De kamer van de moraliteit en de vergeving. Job heeft het gevoel dat er meer kan. Dat het veelomvattender is. Hij gaat ervan uit, dat er ook wel eens een kamer voor het verdriet zou kunnen zijn, en één voor de woede. Een kamer voor de grote levensvragen, en één voor voorlopige antwoorden. Een kamer voor de twijfel. En één voor het gevoel van ‘en toch’, het overwonnen ongelooft. Het vertrouwen, ondanks alles. Job heeft *juist van mij gesproken*, zal God aan het einde van het verhaal zeggen. Zijn huis heeft vele kamers, niets of niemand, waar geen plaats voor is. Zijn stille aandacht omvat het hele leven, met al zijn hoogten en diepten. Ja, ook de dood, ook de mensen die gestorven zijn, volgens het evangelie naar Johannes. *In het huis van mijn vader zijn vele kamers*, zegt Jezus er tegen zijn leerlingen. Ik zal jullie er door de dood heen *de weg* naar toe wijzen.

De weg naar dat derde huis van ons, het huis van de geborgenheid bij God - hoe vind je die? Dat is niet eenvoudig, in deze tijd waarin wat tastbaar is zoveel meer ruimte inneemt dan wat onzichtbaar is. Deze week vond ik er een route beschrijving naar toe, die bij me bleef haken. Hij is van Izaäk de Syriër, een mysticus uit de zevende eeuw. Het weggetje naar het huis van de levende Godsverhouding ziet er voor hem zo uit: Er moet een ‘gesprek’ zijn tussen God en mens. Voor dat ‘gesprek’ is gebed nodig. Voor dat gebed is stilte nodig. En voor de stilte: zelf-verlies. Met andere woorden: Dat weggetje begint, waar het even niet over jou gaat. Jij moet even niet in het centrum van je eigen belangstelling staan. Met name die eerste stap op de weg naar de levende Godsverhouding is groot. Zelf-verlies. Het besef dat het niet om jou gaat. En ja, Jezus is ons daarin voorgegaan. *Ik ben die weg*, zegt hij in het evangelie naar Johannes. Want het gaat in zijn leven niet om hemzelf. Je kunt aan alles merken, dat de Eeuwige het hart ervan is. Hij is alleen maar bezig, Zijn licht te laten schijnen, voor de mensen. Hij is zelfs bereid te sterven voor zijn trouw aan God. Zelf-verlies tekent hem. Zo kan hij ook echt stil worden. En bidden. En een ‘gesprek’ hebben met God. Hij woont in de uiteindelijke geborgenheid, die te vinden is in de levende Godsverhouding. Als hij sterft, zegt hij dan ook: *In uw handen beveel ik mijn geest*. Alsof hij weet, dat hij blijft leven, in Hem. Er zijn mensen, die deze weg kennen. Ook onder hen, die we vandaag gedenken. Dat is vaak begonnen met het zelf-verlies van ziek-zijn. Je werk moeten neerleggen. Je vrijwillige taken overdragen. Je hobby’s moeten opgeven. Niet meer de man of de vrouw kunnen zijn die je was voor de mensen om je heen. Dan kan er meer stilte in je leven komen. Ruimte voor gebed. ‘Gesprek’ met God. En wonderlijk, dan kan iemand soms rustig gaan. In vertrouwen op het derde huis, het huis met de vele kamers, dat zelfs niet begrensd wordt door de dood.

Aan het einde van Jobs verhaal merkt hij, dat God er steeds bij is geweest, in alles dat hij meemaakte, stil en aandachtig. Hij ziet iets oplichten, van dat onzichtbare huis, dat uiteindelijke geborgenheid biedt, aan ieder die ernaar op weg gaat. En zo merkt hij, dat je je huis van hout en steen kunt verliezen, en dat

de stormen van het leven het huis van je verhouding met anderen kunnen beschadigen, maar dat een mens toch nooit helemaal dakloos kan worden. Want het huis van de Eeuwige, dat staat. En vreemd, bijzonder: Dat geeft Job weer levensmoed. Er wordt verteld, dat hij weer tien kinderen krijgt, zeven zonen en drie dochters. Opnieuw die drie goddelijke getallen. Dat moet je niet te letterlijk nemen. Het is een beeld ervoor, dat de toekomst zich weer opent, nu hij weet van die geborgenheid in de Godsverhouding. Er is een huis met vele kamers, waar hij in verbondenheid met de Eeuwige samen kan zijn met zijn verloren geliefden. Vanuit dat huis kan hij het leven weer aan, en kan hij de nieuwe dag weer in. Mag ook voor ons de weg naar dit huis van troost te vinden zijn. Amen.

Bronnen:

N. ter Linden, een preek over Job 17

Tish Warren, 'Prayer in the night', over Izaäk de Syriër

W.R. van der Zee, 'Wie heeft daar woorden voor?' – over het boek Job

Eeuwige,
Dat wij
uiteindelijke
geborgenheid
vinden
in het onzichtbare
huis van Uw
alomvattende liefde -
dat geeft ons
vertrouwen.
Dat wij
in dat huis
nog met onze
overleden dierbaren
samen kunnen zijn –
dat troost ons.
En daarom
danken we U.
Met vertrouwen
en troost
kunnen we
verder,
ondanks alles.

We bidden
voor de mensen
die vandaag
een naam hebben
horen noemen
van iemand

die hen zó
dierbaar is.
Rouwen
is zwaar werk,
laat ons dat
niet onderschatten,
en hen er tijd
en ruimte voor
geven
liefde en
aandacht.
Mag in ons
geduldige luisteren
iets voor hen
oplichten
van Uw stille
bij-hen-zijn,
het onzichtbare huis
van uw liefde,
zo bidden wij:...

Wij bidden
voor onze wereld
die zo druk
kan zijn
met de huizen
van steen en hout
waarin wij leven,
met de materiële kant
van ons bestaan,

dat onze huizen
van verbondenheid
met elkaar
minder stevig staan
en de weg
naar het huis
van onze verhouding
met U
onvindbaar
kan worden.
Dat de crisis
waar wij ons nu
in bevinden
tot stilte mag leiden
gebed en
gesprek met U,
tot vernieuwing
van ons
geestelijk leven,
zo bidden wij:...

Wij noemen
...
en vertrouwen u
in stilte toe
wat er nu omgaat
in ons eigen hart.

Onzevader, Amen

NB Wanneer u vaker inspiratie vindt in onze preken en gebeden, stellen wij u voor om eens een gift over te maken aan NL30INGB0000111806 t.n.v. Penningmeester Leidse Binnenstadsgemeente. U steunt ons werk ermee, hartelijk dank!